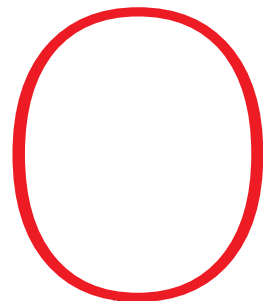

Mūsu

Šķēle

Teksts
VIESTURS RUDZĪTIS,
psihoterapeits
www.viestursrudzitis.lv

objektīva informācija, ko Andris Šķēle ir paveicis, ir atšķaidīta ar šaubām par tās objektivitāti. Viņš pats mums atgādina, ka divreiz glābis Latviju, būdams premjers. Ir Šķēles pašradītais tēls, un tas stāv pāri objektīvajai informācijai. Interesanti, ka pat negatīvas ziņas par tēlu (korupcijas skandāli u. tml.) gandrīz vai vēl vairāk palīdz celt viņa reitingu. Tur, kur liekas – būtu jānokauņas un jānolien malā, cilvēks kāpj uz skatuves ar morāli visai tautai. Un tauta atkal par viņu nobalso.

Piramīdas celtnieks

Biznesa cilvēki privātās sarunās par *Tautas partijas* politisko ierēdniecību nestāsta to pašu, ko no tribīnes ir teicis to līderis. Saskaņā ar tautā plaši izplatītu un homogēnu viedokli Andris Šķēle ir tādas partijas dibinātājs, kas neorganizē sava elektorāta politiskās izpaušanās un attīstīšanās procesu. Saskaņā ar šo viedokli tā ir partija, kas tirgo pieeju valsts un pašvaldību resursiem. Tā netic brīvajai konkurencei, lai gan apgalvo pretējo. Tā neliek uzņēmējiem rūdīties savstarpējā sacensībā un neredz, ka iedodot kādu pasūtījumu «savējiem», izdara tiem un visai uzņēmējdarbības videi lāca pakalpojumu. Tā dod signālu, ka attīstība nav galvenais. Galvenais ir respektēt Šķēles piramīdu.

Šķēli dēvē par vienu no oligarhiem – šis ir tāds jauns vārds, kas sajauc līdz tam skaidras lietas. Es viņu sauktu par feodāli, kurš ir spējīgs apvienot zem sevī citus feodāļus un kurš organizē zemes pārvaldi ar mūžsenās izlēņošanas metodes palīdzību. Šādiem apvienotajiem visos laikos daudz ticis piedots. Taču lēņa metode ir arhaisms, kas nevar konkurēt ar Rietumu civilizācijas modernajiem izaicinājumiem, un tādēļ tai nevar būt nākotne eiropeiskā Latvijā.

Tautsaimnieks?

Šķēlem ir tautsaimnieka reputācija. Viņš skaitās cilvēks, kas saprot un ar šīm maģiskajām zināšanām prot iedarbināt tādas sviras, kādas citi neprot. Un viņam tiek pierakstīts tas, ka viņš spēj organizēt vienotā darbībā konfliktējošus politiskus spēkus, gan padarot efektīvus, gan pazemojot tos. Tomēr nav jāskatās ar mikroskopu, lai ieraudzītu, ka viņa organizatoriskie panākumi balstās piramīdā slēptajos mehānismos, nevis tautsaimnieka un oratora talantā.

Viņš redz, cik viegli manipulējami un atkarīgi ir postpadomju cilvēki. Tie tic, ka viņu nozīme un spēks pieaug, saplūstot ar kādu citu vai citiem. Šķēle ir audzis padomju lauksaimnieku vidē – tajā, kur par kolhozu priekšsēdētājiem, kas ir kā Tēvi, uzņēma jūsmīgas dokumentālas filmas. Tēvs un Varonis, kas zina visu.

Mūsējais

Labi atceros gaisotni, kurā Andris Šķēle startēja kā premjers pirmoreiz. Cilvēks, kas izmējis partiju kaškus un tiks visiem strādāt. Tas bija simpātiski toreiz – arī masu medijiem, sevišķi jau *Dienai* un Sarmītei Ēlertei, kuras emocionālo aizraušanos ar jauno līderi nevarēja nepamanīt. Bet maz kurš juta tai līdzī, kad Šķēle viņu piekāpa ar divdesmit astoņu miljonu vekseli.

Prihvatizācija? Nu un? Tautu, šķiet, neinteresē juridiskā patiesība, sevišķi jau tad, ja joprojām tiek diskutēts par principiem, no kuriem šī patiesība tiek atvasināta. Tautai ir vajadzīgs Karalis, latviešiem tāda nekad nav bijis. Kas reprezentē tautu pašu un tās uzvaras, kas ceļ pašapziņu un kas apbalvo ar ordeņiem, lēņiem un svarīgiem amatiem. Tāds, zem kura var saliedēties, par kuru cīnīties un mirt!

Šķēle ir mūsējais, ko tur noliegt. Viss, ko viņš iedomājas darīt, varētu būt noticis ar mums, turklāt mēs ļoti gribam, lai tas būtu noticis ar mums. Tādēļ viņš ir arī mūsu spogulis.

Divas kritikas

Vienu savu oponentu Andris Šķēle jau savas darbības pirmsākumos ir iezīmējis pats – tie ir *sociķi*. Dēli, kas vienmēr mēģinās iegūt Tēva spēku, to uzvarot, nogalinot un varbūt arī apēdot. Latvijas tradīciju kontekstā nav istas drošības, ka šī kritika izpaušies zviedriski meņševistiski, varbūt tomēr krieviski–latviski–ebrejiiski bolševistiski.

Tiesāt Šķēli, pārskatīt privatizācijas rezultātus un atdot pensionāriem to padomju laikā saņemto un Šķēles uzņēmumos iesaistīto kapitālu? Tas nozīmētu gāzt Karali, iekļūt neskaidrā jauna Karaļa izvēles virpulī, no kura diez vai varēs izkļūt vispār un kur nu vēl ar kādu ekonomisku ieguvumu...

Otra kritika ir liberāla, un tās pārmetums Šķēlem ir brīvā tirgus inficēšana ar korupcijas mēri. Šai kritikai pa lielam neinteresē, kuru muižīņu kurš ir mantojis likumīgi un kuru ne. Laiks un brīvā konkurence saliktu visu pa vietām, ja vien ļautu tam visam būt.

Liberāļu ir maz. Vairāk ir to, kam nav nekādas ideoloģijas vai kam interesē tikai nauda šodien, bet rīt kaut vai ūdens plūdi. Šis laiks Šķēlem ar viņa Tēvu un Glābēju tēlu ir izdevīgs – viss kādu laiku taču paliks tikai sliktāk un sliktāk, neskatoties uz to, ka Dombrovskis un Repše, klusējot un zobus sakoduši, darīs, ko var, lai kaut ko saglabātu. Situācijā, kurā to lielā mērā ievēduši Šķēles hercogi, grāfi un baroni ar visu viņu feodālo aprobežotību. Bet tad, kad viss būs patiešām slikti, šos naivi labticīgos darbarūkus droši vien gāzīs, par to tiek runāts ciniski un atklāti.

Abstrahējoties no šī mirklī amorālītātes, tas tomēr būs interesants, jo teorētiski divi Šķēli kritizējošie flangi – skaitliski milzoniģie, bet kautrīgi sevi kā labējos pasniedošie sociķi, varētu ap-

vienoties ar politiski nepārstāvētajiem, bet nākotnes perspektīvā svarīgajiem intuitīvajiem liberāļiem un nepielaist Šķēli pie varas.

Tomēr tas, visticamāk, nenotiks, liberāļi kārtējo reizi intelektuāli atbalstīs Šķēli kā Tēvu pret viņa nenobriedušo Dēlu un tas varētu būt tālredzīgs, bet sāpīgs lēmums arīdžan. Jo varbūt uz vēlēšanām būs palicis vien sliktais, bet organizētais Šķēle un ļoti sliktie kritizētāji, kas paši neko nespēj. Un tad var sanākt, ka par Šķēli nevar nebalsot.

Izglītība un vērtības

Andra Šķēles humanitārā izglītība, kā jau daudziem šodienas politikā, ir stipri vienkārjaina – to visu Lauksaimniecības akadēmijas Mehanizācijas fakultātē taču nemācīja. Viņš varētu justies izbrīnīts par viedokli, ka viņam būtu labāk jāzina vēsture, piemēram. Tomēr viņu par to varētu pārliecināt, atšķirībā no TP elektorāta, kas cauri laikiem domās, ka vienīgās problēmas, kas cilvēku var piemēklēt, ir naudas un ietekmīgu aizbildņu trūkums.

Tiesi moderni rietumnieciska humanitāra izglītība kopā ar netraucētu personisko attīstību rada pamatu, no kura var izkristalizēties cilvēku vērtības. Ja šādas izglītības nav, tad visu vienīgo iespējamo ideoloģiju var noformulēt dažos vārdos – vara man pienākas vairāk kā citiem, jo es to vairāk gribu.

Citi oligarhi

Tas, ka mums tā vai citādi būs jāiziet Tēva, Karaļa vai Vadoņa feodāli titāniskais attīstības periods, ir diezgan skaidrs. Bet Andrim Šķēlem noteikti nav automātiski garantēta sengrieķu titāna Krona – patriarhāta reprezentētāja – vieta Latvijā, uz to pretendē vairāki.

Lemberga kungs no Ventspils, lai arī ļoti svarīgs kā konkurējošs feodālais sacensonis, diez vai izies nākamajā turnīra kārtā. Nu pārāk viņš atgādina ākstu un komediantu. Cik pazemotiem un verdziskiem ir jābūt tiem, kas spēj izpildīt viņa pavēlītes, domāju. Un brīnos, ka tādi joprojām ir. Bet ir!

Nopietnākais Šķēles konkurents uz nācījas Tēva lomu pārdzīvojamajā jaunfeodālisma periodā ir Ainārs Šlesers. Ir daudzi argumenti, kādēļ būtu labāk, ja tieši viņš būtu Karalis. Bet ir arī daudzi pret. Viņa nosacītā jaunība un aizdomas par īsti neizdzīvoto Dēla lomu. Vēl sliktākā izglītība, kas bez visa jau minētā var radīt pārmēru atkarību no konsultantiem un citām uz mērķi neieinteresētām ļaužu grupām.

Šķēlem ir daudzas priekšrocības, šķiet, viņš tās izjūt ar muguras smadzenēm. Bet viņam ir arī nasta – atbildība par visu šo krīzi, kurā esam nokļuvuši un par kuru tā arī neviens atbildību nav uzņēmies.

Puisēns

Visinteresantākā Šķēles fenomena sastāvdaļa ir attieksme, kuru pret viņu gluži nepazīnāti realizē cilvēki, sevišķi jau Latvijas sievietes, aizkavējušās Mātes lomā. Viņam tiek dotas tādas atlaides attiecībā uz uzvedību, kā mazam, huligāniskam, bet talantīgam un joprojām daudzsološam puisēnam. Arī es esmu noķēris sevi pie sajūtas, ka kaut kas man viņā patīk, un šī sajūta ir likusi man Šķēlē ieraudzīt daudz ko tādu, kā viņā nav, bet ko es būtu gribējis viņā ieraudzīt.

Šī apkārtējo sajūta – apbrīna un saudzīgums pret brīnišķo puisēnu, ir Šķēles harisma pamatā. Šķietami divaini, bet arī viņš pats ir noticējis, ka ir tāds daudzsološais puisēns, kam viss atļauts un kas ir dzimis, lai atnestu laimi mums visiem. Viņš darbojas no šāda emocionālas varas mandāta pozīcijas.

Sirdsapziņa

Nekādi nevaru atcerēties, kāds vārds ir Andra Šķēles mātei. Tāds katoliski krāšņs – ne Bernadeta, ne Letīcija un Antonija arī ne. Man liekas, viņa ir ļoti savu puisēnu mīlējusī un lepojusies ar to, bez nosacījumiem, vienmēr un visur, vairāk par savu vai tik ne luterāni un pasausi zinātniski domājošo vīru.

Vainas izjūtas nav Andri Šķēli pārāk vajājušas, kur nu vēl iznīcinājušas. Šajā ziņā viņš ir netipisks un šodien vajadzīgs latvieša tips. Kā tādu izaudzināt – māte varētu to pastāstīt. Jo sirdsapziņa ir mūsu iekšējā māte, kas saka – šitā, dēls, nav labi. Bet šitā – uz priekšu, pilnā gaitā! Šķēles tēvam arī vajadzētu šo to paprasīt, bet droši vien viņš nebūs ļoti runīgs, viņam starp tiem diviem varētu būt bijis maz ko darīt.

Šķēle ir darbaloģisks un ar to lepojas. Izskatās, ka psiholoģisko programmu, kas viņam realizējama, lai attaisnotu brīnišķajam puisēnam dotos avansus, ir nodevusī skaitstajā katoļu vārdā nosauktā māte, visam mūžam. Bet vai tad Latvijas un mātes aplaimošana ir padarāms darbs?

Tomēr nenoliegsim, ir daudz kā katoliska un skaita visā šajā.

Ilustrācija de NISS

...viņš ir arī mūsu spogulis.